

(Hekayə)

Ivan Bodrova Fyodr Qolubkin yola çıxmışdılar. Onlar bir kənddən, qapı bir qonşu idilər, ikisi də bu il, pasxaqabağı oruculuqdan sonra evlənmişdilər. Aprel ayında onlar birlikdə Moskvaya, daşyonan işləməyə getmişdilər, indi isə tikintinin yiyəsindən ot biçmək üçün evə getməyə icazə almışdılar.

Dəmir yolundan qırağa çıxıb 40 kilometrə yaxın yol getməliydilər, ancaq belə bir uzun yolu lap ayaqla yeriməyə öyrənən olan istənilən kişi də bir gündə gedə bilməzdi.

Onlar özlərini yorub əldən salmamaq üçün yavaş yeriyirdilər. Gün çıxmamışdan yola düşmüşdülər, indi isə gün artıq günorta yerinə çatmağa az qalmışdı. 15 kilometrəndən bir az çox yol gedəndən sonra yorulmuş ayaqlarına bir az dincilik verməyi düşünməyə başladılar, hava da getdikcə daha qizmar, bürkülü olmağa başlamışdı. Ancaq yan-yörəyə göz gəzdirəndə kölgəsində daldalanıb, yemək yeyib dincələ bilmək üçün ot qotmanı tapa bilmədiklərindən hələ dayanmaq istəmirdilər, kölgənəçək axtara-axtara gedir, öz aralarında qızğın danışdılar.

– İvan, de görək evə nə aparırsan? – Fyodr soruşdu.

– Ağadan üç dəne beşlik aldım, işi qurtaranda donluğumdan çıxacaq. Bir beşliyi, sözün düzü, Moskvada ev üçün bir az ayın-oyun almağa dağıtdım getdi, iki beşliyi evə aparıram.

– Mən də elə sənə kimi. İki dəne beşliklə neynəmək olar axı?

– Hə, özün də ye, evi də dolandır, hamısı bunun içindədir, çatdır görüm necə çatdırırsan, atam da bir yandan üstümə ismanış göndərib deyir, hansısa köhnədən qalma borcumuz var, dirənib isteyirlər. Apardıgımın da hamısı ona gedəcək.

– Bizim unumuz taxıl biçinə kimi çatmayacaq. Ot çalımıdır, bütün günü qol fırladırsan, yaxşı işləyə bilmək üçün gerek nəse yeyəsən də. İşə bax a, heç nəyimiz yoxdur, nə çörəyimiz, nə duzumuz var, ancaq yenə də özümüzü adam sayırıq. Bizimkiler də belə deyirlər: daşyonansınız, Moskvada işləyirsiniz, sizin gerek əliniz pulla oynasınq Ancaq heç inanmıram, bu gedişlə payızacan evə gözə deyər bir pul getirə bilək!

– Yer üzündə bizim bu kəndçilikdən də ağır bir yaşam yoxdur! Bundan o yanısı olmur.

– Elədir!

Yolçular köks ötürüb, bir az susunluq içinde yol getdilər.

– Görəsən indi bizimkiler neyləyirlər? – yenə də Fyodr danışığa körpü saldı.

– *Neyləyəcəklər! Səhər çayını içən kimi, peyin daşımaq, yer sürmək, əkin yerini dırmaqlamaq, toxum səpmək; bütün yayı torpağın başına dolanırlar, yenə də bir parça çörək yiyəsi ola bilmirlər. Son üç ildə də, ya daşqın olur, ya quraqlıq, ya da dolu düşür Deyəsən Tanrı da bizdən üz döndərib!*

– *Mənim dərdim isə, ay qardaş, heç açib deyiləsi deyil. Kəndin kovxası mənim Dunkama göz dikib; addım başı yolunu kəsir, ələ almaq istəyir. Elçilərindən sovqat göndərir; atamın da gözünün odunu almaq üçün, kişiye qara yaxıb üç günlüyünə soyuq zirzəmiyə atdınbmış.*

– Ona heç kimin gücü çatmır! Yoxsa, bildir Matrenka Proxorovanın necə öldüyünü unutmusan? Onu da bu kovxa elədig Ha dözdü, dözdü, sonra dayana bilməyib özünü asdıg

– Bizim üçün çox çətindir, ancaq arvadlar bizdən də pis gündədir. Biz heç olmasa Moskvayasa da gedə bilirik, dünyanı görürük, arvadlar haranı görür? Qalıblar evdə,

dörd divarın arasında, elə bil qandallayıb salmışan qazamata. Əl-ayaqları yayın qızmarında işləməkdən quruyub ağaca dönüb; üzləri qar-qara kösöve dönüb, lap çəkmə boğazı kimi qırıq qalıb, insana da oxşamırlar. Bu yandan da yerindən duran onların üstünə ayaq alır, döyülüb söyülürlerg

– Fedyə, deyirəm, gəl bir mahnı oxuyub dərdimizi dağıdaq!

Mahnı oxumağa başladılar, ancaq bir yandan dərd, bir yandan da yorğunluq güc gəldiyindən oxuya bilmədilər, yarımçıq saxladılar.

– İvan, çoxdandır səndən soruşmaq istəyirəm, bilmirsən, o Doğruluq deyilən şey harada olur? – Fyodr soruşdu.

– Elə mən özüm də bunu adamlardan çox soruşmuşam: o Doğruluq dediyiniz şey harada olur, onu harada axtaraq? Moskvada bir genc ağanın mənə deməsinə görə, Doğruluğu qırx arşınlıq quyunun dibində gizlədiblər.

– Elə şey olmaz! Yoxsa bizim arvadlar onu indiyə kimi sənəklə, suqarışq dartıb quyudan çıxarmışdılar. – Fyodr sözü gülməyə saldı.

Yolüstü söhbət

– Bilirəm, o ağa balası mənə elə salmaq üçün belə deyirdi. Onlara nə var! Onlar üçün Doğruluq olmadan yaşamaq daha yaxşıdır. Bizim isə qamımızı yalanla o qəder doyrublar, daha üreyimiz götürür, qusmaq istəyirik.

– Qocaların deməyinə görə, Yeremey baba hələ keçmiş ağanın çağında Doğruluğu axtarıbmış; görürsən, Doğruluğu axtarmaq onu necə sınıq-salxaq eləyib yorğan döşəyə salıb.

– Keçmişdə Doğruluğu axtaranlar çox olubdur; yaşamaq da onda çox ağır olub, üstelik kişilərin Doğruluq üçün ürəkləri ağrıyırmış.

Biyara işləməkdən neçələri ölüb gedibmiş. Çöldə ölüm, evdə ölüm, addım başı ölüm Bayram günləri kəndli gəlmiş kilsəyə, orada bütün divarları Doğruluq yazılıbmış, ancaq onu divardan necə qoparıb özünə aparasan?!

– Düz deyirsən, Doğruluğu divardan necə qoparasan? Kəndli kimdir? O, görür, ancaq gördüyündən heç nə anlamır. Biz qara camaatıq, qaragünlüyük; dua eləməyimiz də, bilirsən də necədir, köks ötürüb, ağlamsınırıq: Ulu Tanrı keç günahımdan! – qurtardı getdi. Düzgün dua eləməyi də bacarmırıq.

– Keçmişdə dünyanın dərdini çəkən kişilər olub. Yeri gələndə yığışib Peterburqun da üstünə gediblər, oradan da lap katorqayacang

– Kim nə deyir-desin, keçmişdə Doğruluqla bağlı durum indikindən yaxşı olub. Kişilər Yalana uyan uşaqlarının dərsini verər, Doğruya yönəldəmişlər. Bunu mənə atam danışib: Yeremey baba çox ürəkli kişi olub, dünyanı düzəltmək üçün çalışmış! İndi də görürsən, o boyda kişi sobanın üstündə uzanıb qa-

Mixail Saltıkov-Şedrin

lib, ayağa da dura bilmir; ancaq deyirlər o çağlarda, Yeremey baba çox adamın ruhunu Doğruluğu tapmağa yönəldə bilibmiş! Ancaq indi ona qulaq asanmı var?

– Deyirlər, Yeremeyin sözüne qulaq asmayan sonra yaşamaq çox yüngülləşib. İndi Doğruluq kimin nəyinə gərəkdir axı? İndi hara gedirsən, yığıncaq olsun, meyxana olsun, hər yerdə bir düşkünlük varg

– Qabaqlar məniyimizi ağalar alçaldırdılar – indi isə özümüz könnüllü olaraq, bu meyxanaların, başqa fırılacaqçılardan önündə alçalırıq. İndi bütün kəndlərdə fırılacaqçılar doluşublar: xristianların məniyini alçaldırdılar, üstelik də artıq adamları bu çal-çağır içində keçən pozğunluqlara alışdırıblar.

– *Götür elə o Vasili İqnatyevi – xristian qanını içməklə gör özünə nə saray ucaldı. Evinin damını da qırmızı kərəmitlə örtüb, neçə kilometr uzaqdan adamın gözünə girir;*

– Yox, mən onu axtaracağam, – deyər o diləndi. – Kəndə çatan kimi Yeremey babanın yanına gedəcəyəm. Ondən Doğruluğu necə axtarmağı yerli-yataqlı soruşub öyrənəcəyəm.

– Onun sənə danışdığı, necə tutuqlanıb döyülməyindən, dustaqlıqda nələr çəkdiyindən olacaq, de-

– Mən axtarıb tapacam o Doğruluğu, tapacam!

– Ancaq mən elə bilirəm, sən heç nə tapa bilməyəcəksən, bizim üçün heç yerdə Doğruluq yoxdur; bilirsənmi, görünür hələ vaxt yetişməyib! – İvan dedi. – Sən belə şeylərlə başını qatınca, yaxşısı budur, gələn iləncə yetəcək qədər çörəyi necə tapacağımı düşünəydin.

– Hardan tapacağıq, yenə də o Vasili İqnatyevin ayağına gedəcəyik, baş endirib çörək dilənəcəyik! – Fyodr qaşqabaqla dedi.

– Elədir, çörəyi ondan borc götürəyik; çalınan otun da ondan birini borc faizi yerinə ona verəyik! Sonra atam da qayıdıb deyəcək: sən, bu nədir arvadına paltar almısan, qamından da kəsəməli olsa, bu ilin buğdasını almağa pul toplamalısən.

– Aclığa da, soyuğa da dözüb, elə hər il deyirik: gələn il yaxşı olacaq hanı o yaxşılıq, niyə gəlib çıxmır? Görünür, bu Yer üzündə Doğruluq deyilən şey heç yerli-dibli yox imiş! adamlar boş yerə yaşayırlar: “Doğruluq, Doğruluq”, hardadır o Doğruluq?!

– O günləri, Moskvada bir ruhani ilə danışırım, qayıdıb mənə deyir: “Doğruluq – bizim üreyimizdədir; doğruluqla yaşayın, onda hamı üçün yaxşı olacaq”.

– Görünür sənə o tanış ruhaniyin qamı toxdur, ona görə də belə yeke-yeke danışır.

– Ola bilsin də, pullu adamlar ona yaxşı əl tuturlar. Baxırsan sadə bir adamdır, ancaq elə gözəl sözlər danışır, adamın ağızı açıla alır. Görünür onun günü yaxşı keçdiyindən başqalarının nələr çəkdiyini beyninə batmır.

Danışığın bu yerində onların qarşısına yançırmış, üstünə yol göstəricisi yazılmış dirək çıxdı, onun üstündə yazılan bu sözləri güclə oxumaq olurdu: Moskvadan 20 kilometr, Rudak stansiyasından 3 kilometr.

Yolçular yoldan qırağa çıxıb, yaxınlıqdakı, keçən ildən qalma olduğu bilinən ot qotmanının kölgəsində oturdular.

– *Görürsən də necə adamlar var, – İvan ağac lifindən toxunmuş ayaqqabılarını çıxararaq deyirdi, – bizdə inəklər evin üstünün küləşini də yeməyə başlayıblar, bunun isə hələ keçən ilki otu da qurtarmayıb.*

Oturub qalyanaltı eləməyə başladılar; su qabını ortaya qoydular, çantadan çörək çıxarıb doğradılar – bu da sənə günorta yeməyi. Yeməkdən sonra qotmandan hərəyə bir qucaq ot götürdülər, altlarına sərib uzandılar.

– *Sən bir bu ənginliyə bax, ay Fedyə, – İvan əsnəyərək, əli ilə göz işlədikcə uzanan düzənliyi göstərdi, – ucu-bucağı yoxdur! Burada hamıya yer çatar, ancaq biz...*

Tərcümə:
Araz Gündüz

Səhifəni hazırladı: Emil Rasimoğlu